
Neoabszolutizmus és kiegyezés. A dualizmus gazdasága

A szabadságharcot 1849 második felében levertek. **Haynau rémuralma**: az osztrák vezetés a megtorlást választotta, és a kegyetlenségeiről híres Haynauknak szabad kezet adott. Október 6-án Aradon végezték ki a volt császári honvéd főtisztokat, Pesten pedig Batthyány Lajos miniszterelnököt. 120 embert ítélték halálra, ezrek kerültek börtönbe, és több tízezer embert soroztak be „kegyelemből” a császári hadseregbe. 1850-ben a bécsi kormányzat menesztette Haynaut.

Ferenc József 1851-ben nyílt abszolutizmust vezetett be, és hatályon kívül helyezte az olmützi alkotmányt. Közvetlenül irányította az államügyeket, és célja az összmonarchia megszilárdítása volt.

A neoabszolutizmus első korszakát Magyarországon Bach-korszaknak nevezik (1851-1859). Ekkor a hatalom egységes birodalmat akart kialakítani. Külön koronatarományává vált a birodalomnak Erdély és Horvátország. Az országban jelentős katonai erő állomásozott. A birodalmi rendőrség és besúgók ezrei figyelték az ország népét. Az osztrák kormányzat megvonta a függetlenséget és az alkotmányosságot a magyaroctól, de nem kívánta visszaállítani az 1848 előtti rendszert sem. A jobbágyfelszabadítás befejezését is a Bach-rendszer hivatalnokai végezték (úrbéri pátens, 1853).

Sokan nem tudtak belenyugodni a vereségbe, folytatták, vagy újra kezdték a harcot. A hatalom ezeket a nyílt ellenállásokat azonban még csírájában elfojtotta. **A volt nemesség jelentős része azonban Deák Ferenc példáját követték, a néma ellenállást, passzív rezisztenciát választották** (nem hajtották végre a királyi rendeleteket, elzárkóztak a politikától, adófizetési kötelezettségüket halogatták, az állami adókat megkerülték, a törvény elől menekülő honvédeket bújtattak, minden lehetséges fórumon ragaszkodtak a magyar nyelv használatához stb.). Ők az alkotmányosság alapján az 1848-as áprilisi törvényeket tekintették. **Deák a magyarság szempontjából elengedhetetlennek tartotta a birodalom fennmaradását, de ezen belül biztosítani kívánta Magyarország alkotmányos különállását.**

1861-ben Magyarországon ismét felfüggesztették az alkotmányt. Schmerling bevezette az abszolutizmust. **Ferenc Józsefet azonban a nagynémet egység egyre fogyó reménye a magyarokkal történő megegyezésre szorította.** A Deák körül csoportosuló erőket a passzív ellenállás kifáradása, Oroszország ereje és Németország előretörése megerősítették abban, hogy Magyarország számára előnyösebb a birodalom egysége. Ferenc József Deáknak jelezte közeledési szándékát. Deák válaszul a Pesti Naplóban megjelentette híres „**Húsvéti cikkét**”. A cikkben kilátásba helyezte, hogy hajlandóak vagyunk az alkotmányosság visszaállítása esetén törvényes keretek között engedni a közös külpolitika, védelem és az ezek fedezésére szolgáló pénzügy tekintetében. Az 1865-ös országgyűlésen Deák Ferenc hívei szereztek többséget. Az országgyűlés bizottságot választott a közös ügyek megtárgyalására, melyet Andrássy Gyula vezetett. Ferenc József 1867-ben kinevezte Andrássy Gyulát miniszterelnökké.

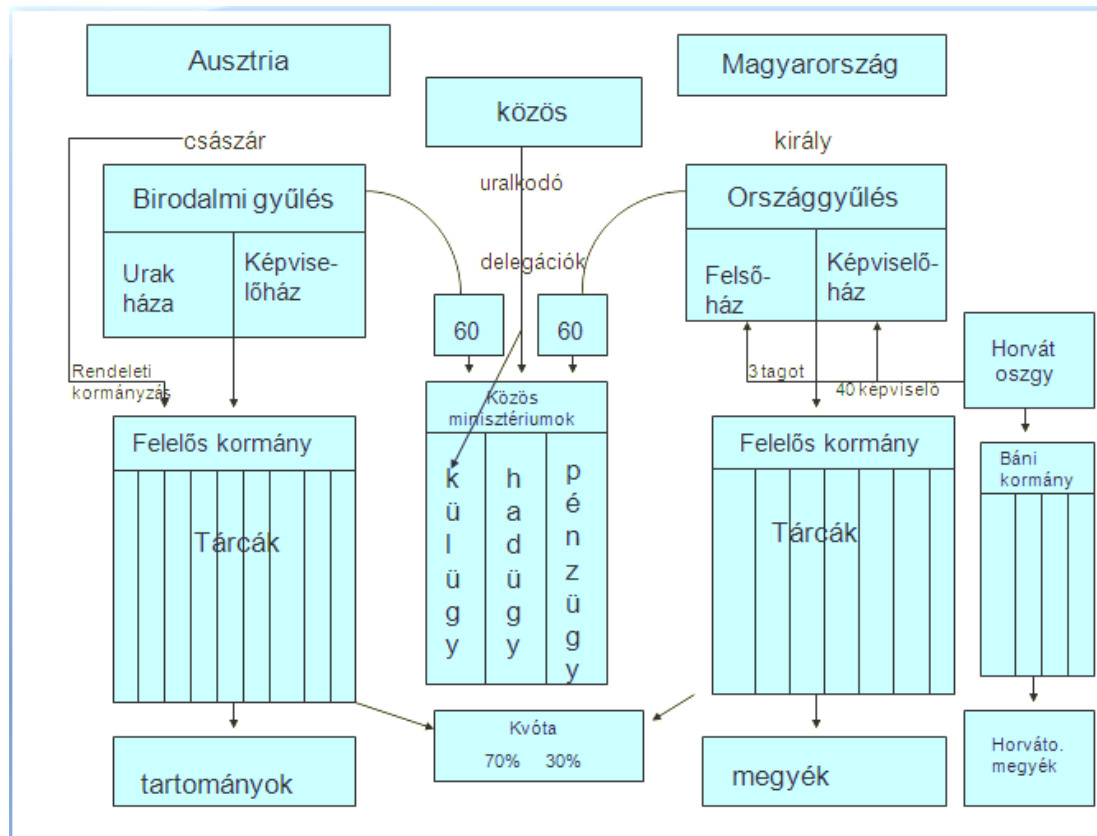
1867-ben kiegyeztek a magyarok Ferenc Józseffel, az országgyűlés elfogadta a közös ügyekről szóló törvényt. Ferenc Józsefet magyar királlyá koronázták még a nyár folyamán.

1867-ben tehát megalakult az Osztrák-Magyar Monarchia kétközpontú, dualista állam. Az uralkodón kívül a közös hadügy, külügy és az ezek fedezésére szolgáló pénzügy kapcsolta össze Ausztriát és Magyarországot. Ezek alkotmányos felügyeletét 60-60 fős delegációk vezették, akiket az országgyűlésből választottak. **Magyarország a közös ügyeken kívül önállósággal rendelkezett, pl.: saját országgyűléssel.** Államformája alkotmányos monarchia volt. A közös ügyek intézésére kvótát állapítottak meg. Ausztria 70%-kal, Magyarország 30%-kal részesedett ebből. Ez az országok népességét és gazdasági fejlettségét figyelembe véve méltányosnak mondható volt. A birodalmat egységes piaccá tették, vámszövetséget kötöttek, meghagyták a közös valutát, szabaddá tették a tőke- és munkaerő áramlását. A gazdasági megállapodásokat tíz évre kötötték, amelyeket 10 év eltelté után újratárgyalással lehetett meghosszabbítani vagy módosítani.

Magyarország kiegyezett 1868-ban a horvátokkal is: beligazgatási autonómiát kaptak, hivatalos nyelvük a horvát lehetett, működhetett a szábor (a horvát országgyűlés), amely 43 képviselőt küldhetett a magyar országgyűlésbe.

1868-ban Eötvös József kiadta a nemzetiségi törvényt, a nemzetiségek nyelvhasználati, oktatási, kulturális szabadságot kaptak.

A magyar nemzet kiszabadult az abszolutizmus szorításából, lehetőséget kapott a polgárosodásra, a modernizációra... Magyarországon eddig sohasem látott fejlődés ment végbe. A megszülető Monarchia fél évszázadra Európa fontos politikai tényezőjévé vált.

Az 1867-ben létrejött kiegyezéssel (1867/12 tv.) Ausztriát és Magyarországot – a Pragmatica Sanctio szellemében - a közös uralkodó személye mellett a közösen irányított külügy, a hadügy és a pénzügy kötötte össze, egészen 1918-ig! Kialakultak a közös szervek: a három minisztérium, a közös minisztertanács és a közös ügyek költségvetéséről határozó parlamenti delegációk, és kialakult a közös egyetértésben kezelt ügyek köre is. Ilyen volt a gazdaság.

A gazdasági kiegyezések

A kiegyezés tehát 1867 –ben a gazdaság kérdését nem a közös ügyek, hanem a közös egyetértésben kezelt ügyek közé sorolta. Ez azt is jelentette, hogy **a gazdasági kiegyezés kérdéseit és a vámuniót 10 évente újra kellett tárgyalni**, és rendszeresen – közös döntéssel - meg kellett újítani. A megújítás 1867 és 1918 közt mindig meg is történt, többek közt azért is, mert a két ország uralkodó köreinek ez közös, elemi érdeke volt

A fejlődés „láncreakciója” Magyarországon

A mezőgazdaság a stabil és biztos felvevőpiac miatt nagyobb termelést akart elérni, és ennek érdekében nagyarányú fejlesztések történtek: vetésforgó alkalmazása, trágyázás bevezetése, fajtanemesítések, istálló állattartás, arató-cséplő gépek alkalmazása. A nagyobb termelést már raktározni kellett, **így beindult**

a feldolgozás is, hisz enélkül sokáig nem lehetett tárolni a termékeket. Magyarországon tehát fejlődésnek indult a feldolgozóipar. (Ezáltal emelni is lehetett az eladott termékek árát.) A feldolgozóipar fejlődése kezdetben az élelmiszeriparra korlátozódott, de **ez a fejlődés maga után húzta a gépipar fejlődését**, hiszen a feldolgozáshoz gépekre volt szükség. A gépipar fejlődése pedig hatott a nehéziparra, hiszen a gépek előállításához vas és acél kellett.

Növénytermesztés:

Nagy előrelépés volt a nyomásos gazdálkodásról a **vetésforgóra való áttérés**. A vetésterület több mint a felét gabonafélék foglalták el. Ezen belül is a búza volt az első helyen. Átalakult a hazai élelmiszer fogyasztás szerkezete is. Csökkent a hús fogyasztás és megnőtt a kenyér-tésztafélék szerepe. A kapásnövények közül a kukoricatermelésben az USA után a második helyet foglalta el hazánk. Növekedett a cukorrépa burgonya vetésterülete. Kialakultak a zöldség és gyümölcsstermelés körzetei. A szőlészet és borászat súlyos válságba jutott az 1880-as filoxéra járvánnyal. A **földművelési technika is korszerűsödött. Elterjedtek a vasekék a kasza.**

Állattenyésztés

Tért hódított az istállózás s vele a takarmányozás. Az istállózó állattartás bevezetése maga után vont a szürke marha helyett az érzékenyebb, ám **nagyobb tejtermelő szarvasmarha fajták** (pl.: Holstein fríz, Nugati tarka) meghonosítását. Az 1870-es évek után egyre több gazdasági haszonállatunknál kezdődött meg az új fajták meghonosítása és szaporítása. Az állatállomány tehát rohamos mennyiségi és minőségi javulásnak indult.

Hitelszervezet

A magyar bankrendszer igazi korszaka az 1867. évi osztrák-magyar kiegyezés után bontakozott ki. A helyi pénzüzetek, takarékpénztárak gomba módra szaporodtak. A külföldi tőke a kezdetektől meghatározóan jelen volt a magyar gazdaságban, és fontos szerepe volt a belső tőke indukálásában. Ez előmozdította, hogy a gazdaság ne legyen a kezdeti fejlődési szakaszhoz hasonló mértékben importált tőkére szorulva.

Az ipar fejlődése

Vasútipar: A kiegyezést követően minden befektetés a vasút felé fordult. Kezdetben magántársaságok építették a magyar vasúthálózatot, ami rengeteg visszaélést vont maga után. (Lónyay Menyhért kormánya 1872 -ben ebbe bukott bele.) **Az első vasút vonalat (Pest és Vác között) már 1846-ban átadták.**

1873-ig a vasút hálózat megháromszorozódott, elérte a 6300 km-t. Ám közben megalakult a MÁV, és az **1880-1891 közötti években csaknem összes fővonal állami tulajdonba - a MÁV kezelésébe - került.**

Ganz Ábrahám találmánya a kéregöntésű vasúti kerék révén nemzetközi piacra tett szert. 1873-ban készült el az első mozdony. 1888-ban a Ganz gyár belső égésű motorokat állított elő. Csonka János porlasztója tökéletesítette a robbanómotorokat. A Bánki féle turbinákat szereltek fel Francia- és Németországban. A **Láng gyár** gőzgépekre szakosodott, az 1910-es években már 10 ezer lóerős gőzturbinákat gyártottak.

Az új iparág **a villamos ipar** is jelentős részévé vált az iparnak. 1878-ban a Ganz gyár megnyitotta villamos részlegét. Hamarosan nemzetközi tekintélyt szerzett. **Kandó Kálmán** villanymozdonyával lehetővé

vált a villamosság alkalmazása a közlekedésben. Az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. izzóival a külföldi piacokon jelentkezett.

Az egyéb ipari ágak fejlődése

A vasútfejlesztés az iparban láncreakciószerűen húzta maga után az összes többi iparág fejlődését. Először a szénbányászat termelékenysége növekedett a vasutak és a beinduló gőzhajózás szénrel való kiszolgálása miatt, majd sorra következett az ugyancsak vasutat ellátó gépipar, és nehézipar fejlődése. Az ipari szféra egészét tekintve azonban ez a fejlődés európai mértékkel nézve lassú és fokozatos folyamat volt. **A céhszerveket csak 1872-ben számolták fel, és a kiegyezéskor az aktív népességnek mindössze csak 1/10-e élt iparból és bányászatból.** A kezdeti szakaszban a tőke és a megfelelő szakképzettség hiánya jelentette az akadályt.

A dualizmus korában Magyarországon **az ipar három húzóterülettel rendelkezett**, melyekben hazánk európai szinten is kiemelkedő teljesítmény nyújtott. A három terület: a már említett **vasút** illetve a **malomipar és az élelmiszeripar**. Az élelmiszeriparon belül: konzerv és cukoripar járt az élen. A világszínvonalú malomipar kialakulásában nagy szerepe volt a Mechwart András által megalkotott hengerszekrének, mely szinte forradalmasította ezt az iparágat. Ugyancsak jelentős volt a húsfeldolgozási ipar, megalakultak a **Herz és a Pick szalámigyárak**.

A magyar gazdasági felzárkózás szempontjából szerencsés volt e korszak. A gazdasági fejlődés terén sikerült előnnyé változtatnia azt a hátrányt, amit a megkésett fejlődés jelentett. Korának élenjáró technológiáit, technikáit vehette át egyből, ez meglepően gyorsan sikerült. A tőke, az áruk és a szellemi javak szabadon és az előző korokhoz képest hihetetlen sebességgel áramlottak. Magyarország a monarchia részeként betagozódtott a „civilizált” világba. Valamelyest lefaragott Ausztriával és Csehországgal szembeni hátrányából. Az évszázadok mulasztásait azonban nem lehetett néhány évtized alatt bepótolni, s a történelmi Magyarország számára hamarosan véget ért az ipari forradalom. Kitört az első világháború.

Városfejlődés

Budapest: Buda, Pest, és Óbuda 1873-ban egyesült, jogilag csak ekkor lett fővárossá! Lakosság száma a dualizmus fél évszázadában rohamosan növekedett: 1846-ban: 148 ezer fő, 1851-ben: 185e. fő, 1869-ben: 285 e. fő lakta a fővárost. A századforduló utáni években **Budapest lakossága elérte az 1milliót**, és ezzel Európa legnagyobb városainak sorába emelkedett!